

Миронюк Роман Вікторович,
професор кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичного наук, професор

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ВПЛИВУ ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Слід визнати, що як офіційна статистика так і реалії буденного життя свідчать про високий рівень деліктності серед неповнолітніх (стан вчинення ними адміністративних правопорушень), що викликано не досить високим рівнем культурного виховання молоді в окремих сім'ях, низьким рівнем матеріального їх забезпечення та як наслідок неможливості отримати належний рівень освіти та поваги до оточуючих та довкілля.

Серед найбільш поширених адміністративних правопорушень, які вчиняються неповнолітніми є порушення публічного порядку – куріння у невстановлених місцях, розпиття спиртних напоїв в публічному місці та поява в них в стані сп'яніння, вживання (а значить зберігання) наркотичних засобів та поява в публічних місцях в стані наркотичного сп'яніння, нецензурна лайка в публічному місці (дрібне хуліганство), порушення тиші в публічних місцях, а також дуже поширеними є порушення правил безпеки дорожнього руху як в якості пішоходів так і у випадку керування транспортними засобами без наявності посвідчення на право керування та порушення при цьому правил безпеки дорожнього руху[1].

Згідно зі ст. 13 КУпАП України до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються відповідні заходи впливу, передбачені ст. 24 КУпАП, а саме: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [2]. Практика застосування даних заходів посвідчує їх низьку ефективність та продуктивність з огляду на характер сучасного суспільства і відсутність реальних важелів впливу на поведінку особи через загальний осуд, моральний вплив тощо. Крім того, такі заходи впливу як догана (сувора догана) за своєю природою більш характерні для дисциплінарної відповідальності, і відтак мали би бути замінені. Слід зауважити також, що заходи впливу повинні бути не тільки мірою покарання, а й виконувати виховну функцію, розвивати у підлітків позитивне ставлення до праці, суспільства.

Заходи впливу можуть бути застосовані до неповнолітніх, які скоїли адміністративний проступок, у віці 16-18 років, якщо орган адміністративної юрисдикції дійде висновку, що виправлення правопорушника можливе без застосування до нього суворішого адміністративного стягнення. У сукупності ці заходи утворюють систему, що складена з урахуванням збільшення тяжкості примусових заходів - від менш суворих до суворіших. Однак у разі вчинення особами віком 16-18 років деяких із цілого ряду окремо визначених адміністративних правопорушень вони підлягають адміністративній відповідальності вже на загальних підставах.

Застосування заходів адміністративного стягнення до неповнолітніх, звичайно, справляє більш істотний вплив на правопорушників. Однак при цьому закон робить ряд застережень, пов'язаних з віком та незначним життєвим досвідом таких осіб, а також обмеженими можливостями до відбуття окремих видів стягнень (наприклад, штрафу).

Нижче звернемо увагу на доцільність існування та ефективність застосування заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх осіб за вчинення ними адміністративних правопорушень.

Зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого – найменшсуворий захід адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх, які вчинили адміністративне правопорушення, якщо орган адміністративної юрисдикції дійде висновку, що цей вид відповідальності буде достатнім для неповнолітнього, враховуючи щире каяття особи. Таке вибачення повинно бути зроблено в усній чиписьмовій формі та мати публічний характер, наприклад, у залі суду, на місті роботи чи навчання неповнолітнього. Цей вид відповідальності покликаний вплинути на моральність неповнолітнього через публічне визнання протиправності поведінки щодо потерпілого. Даний засіб впливу, безумовно, є гуманним, оскільки ґрунтується на моральних засадах суспільства та враховує особисті морально-вольові якості неповнолітнього. В той же час слід визнати низьку ефективність даного засобу впливу з урахуванням мети виключення або мінімізації протиправної поведінки особи в майбутньому, оскільки він носить формальний характер – особа, щоб уникнути суворішого покарання, визнає свою вину вибачається без щирого каяття за вчинення, але в більшості це словесний формалізм, який не потребує від неповнолітнього особливих зусиль, тому досягнення поставленої мети – виховання особи, на жаль, викликає сумніви.

Попередження є одним із видів відповідальності, що застосовується до неповнолітнього заневиконання ним встановлених правил поведінки і скоєння правопорушень, що полягає в усному оголошенні органом адміністративної юрисдикції офіційного від імені держави осудження неповнолітнього правопорушника і його поведінки, яка виявилась у скоєнні адміністративного проступку, що не становить значної суспільної шкідливості. Для ефективного впливу та відсутності можливості зловживання юрисдикційним органом

своїми повноваженнями доцільно встановити, що попередження може застосовуватись як захід впливу до неповнолітньої особи, яка вперше вчинила протиправне діяння з низьким рівнем суспільної шкідливості, наближеним до порушень норм моралі. Такий захід не можливо застосовувати коли санкція статті не передбачає застосування попередження як адміністративного альтернативного стягнення.

Як один з видів відповідальності законодавцем передбачено застосування донеповнолітнього *догани або суворої догани*, що, на нашу думку, є малоефективним засобом впливу на правопорушника тим більше не передбачає процедуру його процесуального оформлення і не є заходом морального, психологічного чи матеріального впливу на порушника, тим більше неефективність цього заходу була доведена практикою його застосування як заходу впливу за порушення трудового законодавства.

Таким захід як передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють є взагалі абсурдним, адже батьки та особи, що їх замінюють (наприклад, опікуни) в нормальному суспільстві мають як моральний так і законодавчий обов'язок здійснювати нагляд (піклування) за неповнолітніми особами. Так, стаття 150 Сімейного кодексу України «Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини» передбачає, що батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини[3]. Передання неповнолітнього під нагляд педагогічному чи трудовому колективу це взагалі захід який має кримінально-правову природу і визначений як один із заходів виховного характеру, який у відповідності до ст. 105 Кримінального Кодексу України може бути застосовано до неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості при звільненні його від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання[05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на 25.09.2020) (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131). Передача неповнолітньої особи окремим громадянам на їх прохання, є взагалі порушенням прав неповнолітньої особи, і має передбачати кримінальну відповідальність суб'єктів, які її здійснюють та ще за відсутності згоди на те неповнолітньої особи.

Спроба змінити рудиментну (застарілу) систему заходів впливу до неповнолітньої особи за вчинення нею правопорушення здійснювалась неодноразово багатьма дослідниками. Окремі з них є досить ефективними та потребують підтримки законодавця, зокрема О. Л. Чернецький пропонує встановити такі заходи впливу, які слід застосовувати до неповнолітніх: 1) оприлюднення інформації щодо вчинення адміністративного проступку неповнолітнім, що є формою зовнішнього осуду протиправної діяльності неповнолітнього; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього, що полягатиме у забороні відвідування певних місць, використання певних форм дозвілля, в тому числі пов'язаних з управ-

лінням механічним транспортним засобом, обмеження перебування поза місцемпроживання протягом певного часу доби, виїзду в інші місцевості без дозволу спеціалізованогодержавного органу, обов'язок з'являтися для реєстрації; 3) зобов'язання відвідувати навчальніпрограми правоохоронного спрямування із встановленням днів, тривалості та часу початку тазакінчення занять, а також установ; 4) громадські роботи, що полягають у виконанніправопорушником у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт [5, с.443].

Сподіваємось, що дані заходи будуть більш ефективними та продуктивними з огляду на стан морального та культурного виховання неповнолітніх та стан інтенсифікації суспільних відносин в яких вони є домінуючими суб'єктами, та знайдуть підтримку у законотворців.

1. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електроннийресурс].URL: <http://reyestr.court.gov.ua>.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України* офіційне видання від 31.05.2002. № 21. Ст. 135.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131.

5. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання. *Форум права*. 2008. № 1. С. 439-444. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_1_67.

Молчанов Ростислав Юрійович,
доцент кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ДИТИНА, ЯК ПОТЕРПІЛА ВІД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ОСОБА ЗА НОРМАМИ КУПАП

Європейська інтеграція України вимагає багатовекторних змін на різних рівнях впровадження реформаторських процесів. Звичайно, будь-які організаційні зміни потребують першопочаткового втілення у нормативно-правових актах. Так, на нормативному рівні вітчизняне законодавство багато у чому потребує «модернізації» та адаптації, відповідно до стандартів, що діють у Європейському Союзі. Це стосується покращення захисту прав і сво-